

ONDERZOEKERS: 'COMPLEXERE EISEN MAKEN DE KWALITEIT VAN DOCENTEN NOG ESSENTIËLER'

Onderzoekend vermogen van docenten in het hoger beroepsonderwijs

Het hoger beroepsonderwijs staat voor de taak om professionals op te leiden die in staat zijn om hun werk goed uit te voeren. Daarnaast dienen ze een bijdrage te leveren aan innovatie en het oplossen van steeds complexere maatschappelijke vraagstukken. Om studenten hier goed op voor te bereiden, heeft het ontwikkelen van *onderzoekend vermogen* de laatste jaren grote aandacht gekregen in de curricula van associate degrees, bachelor- en masteropleidingen. Gezien deze complexere eisen aan aankomende professionals, is de *kwaliteit van docenten* nog essentiëler geworden (Darling-Hammond et al., 2017). **DR. MARIOLA GREMMEN,**

DR. BELINDA OMMERING

Waar een docent traditioneel een kennisoverdrager was door les te geven en voor een groep te staan, betekenen deze ontwikkelingen voor hbo-docenten dat ze **diverse rollen** oppakken. Naast de inhoud van een professie, ontwikkelen ze het onderzoekend vermogen van studenten, houden het eigen onderwijs up-to-date en dragen eventueel bij aan praktijkgericht onderzoek van lectoraten (Andriessen, 2014).

Docenten en docententeams zijn op zoek hoe ze onderzoekend vermogen een goede plek kunnen geven in het curriculum en studenten hierin te bekwalen. Hoe integreren we onderzoekend vermogen in beroeps-authentieke situaties? Hoe stimuleren we onderzoekend vermogen bij onze studenten? Maar ook het inzetten van het eigen onderzoekend vermogen in verschillende docentrollen is een uitdagend vraagstuk. In dit artikel richten we ons eerst kort op de verschillende **docentrollen** en zoomen we vervolgens in op **drie vormen van onderzoekend vermogen** voor hbo-docenten.

VERSCHILLENDE DOCENT-ROLLEN EN COMPETENTIES

Als docent(enteam) in het hbo zijn er verschillende rollen te vervullen (o.a. www.werkenbijhogescholen.nl). Momenteel vindt in opdracht vanuit NRO in een consortium een overzichtsstudie plaats om meer inzicht te krijgen in de verschillende docentrollen die in (internationale) literatuur genoemd worden. Globaal gaat het om de volgende rollen:

1. **Docent:** Een rijke leeromgeving

creëren waarin je studenten stimuleert om actief te leren en ze prikkelt om zelf kennis te ontwikkelen. Je wilt nieuwsgierigheid en kritisch denken opwekken bij de studenten.

2. **Coach:** Ondersteuning van studenten bij het ontwikkelen van vaardigheden om individueel en in teamverband te werken.
3. **Studieloopbaanbegeleider:** De (studie)loopbaan van studenten persoonlijk bespreken met studenten en ze leren om te plannen en te sturen.
4. **Onderzoeker:** Praktijkgerichte onderzoeken opzetten en uitvoeren, onderzoeksresultaten verwerken in onderwijsmaterialen en studenten begeleiden bij hun onderzoek.
5. **Onderwijsontwikkelaar:** Het curriculum mee (her)ontwerpen, (door) ontwikkelen en evalueren samen met onder andere collega's en in co-creatie met het werkveld.
6. **Toetsontwikkelaar:** De ontwikkeling en leerprestaties van studenten monitoren en meten door valide, betrouwbare en transparante toetsing. Afgestemd op en passend bij de leeruitkomsten en de leeractiviteiten.
7. **Coördinator:** Het coördineren van bepaalde thema's, specifieke minoren, projecten, stages, afstudeerprojecten etc.

Om deze rollen te vervullen, hebben docenten een groot scala aan competenties nodig. Naast **inhoudsdeskundige**, is er **didactische kennis** nodig om afwisselende onderwijsactiviteiten weloverwogen in te zetten. Ook zijn **pedagogische en psycholo-**

gische vaardigheden van belang om studenten te motiveren en actief te laten leren. En om de meerwaarde van technologie te gebruiken zijn bijvoorbeeld **digitale vaardigheden** nodig. De verschillende rollen van

DOCENTEN HEBBEN EEN RIJK SCALA AAN COMPETENTIES NODIG

docenten vragen ook verschillende vormen van onderzoekend vermogen bij deze docenten, die dan ook weer op passende wijze en voor diverse doeleinden ingezet moeten worden. Hierdoor is onderzoekend vermogen een **complexe competentie** met veel **uitdagingen** in de onderwijspraktijk.

ONDERZOEKEND VERMOGEN BIJ DOCENTEN EN STUDENTEN

Onderzoekend vermogen kan gezien worden als het vermogen om in professionele situaties vast te kunnen stellen waar adequate (handelings) kennis ontbreekt en wanneer nodig deze ontbrekende kennis met passende grondigheid te kunnen creëren én bruikbaar te maken voor een professionele context (Munneke et al., 2022).

In de context van onderwijs gaat het om het **onderzoekend vermogen van zowel studenten als docenten**. De docent is een centrale schakel, door een up-to-date curriculum te bieden op basis van recente inzichten en door onderzoekend vermogen als competentie bij studenten te stimu- »

leren (Andriessen, 2014; Hattie, 2008). Er kan onderscheid gemaakt worden in **drie manieren** waarop docenten in het (hoger)beroepsonderwijs onderzoekend vermogen in kunnen zetten,

ONDERZOEKEND VERMOGEN IS EEN VAN DE BELANGRIJKE COMPETENTIES

ten dienste van 1) het **zelf doen van onderzoek** binnen het eigen vakgebied als onderdeel van een lectoraat, 2) het **eigen handelen** als docent in de onderwijspraktijk, zowel op het gebied van doceren als het ontwikkelen van onderwijs(beleid) en 3) **studentbegeleiding** in de ontwikkeling van onderzoekend vermogen (Van der Rijst, 2013).

Docenten in het hoger onderwijs starten vaak vanuit hun professionele expertise en passie voor lesgeven bij een hogeschool. In het eerste jaar behalen ze dan hun basis didactische bekwaamheid, maar scholing op het gebied van onderzoek vindt niet per definitie plaats (Griffioen & de Jong, 2013). Daarbij

komt dat veel hbo-docenten zelf ook nog moeten groeien in een nieuw beroep: het docentschap met diverse rollen. In het hoger beroepsonderwijs zijn in de afgelopen twintig jaar diverse **beleidsmatige interventies** gedaan met de wens om te zorgen voor hbo-docenten die de toenemende complexiteit van hun docentrol aan kunnen en in staat zijn om het beroepsonderwijs te innoveren. Zo is er een eis om een master afgerond te hebben om docent te kunnen worden en zijn er verplichte trajecten ingericht voor een gecertificeerde didactische bekwaamheid. Daarnaast is door veel hogescholen ingezet op een toename van het aantal gepromoveerde docenten en docent-onderzoekers. Academisch geschoolde docenten hebben echter vaak nog **weinig ervaring** met en kennis over **praktijkgericht onderzoek**: de verbinding tussen de beroepspraktijk, onderzoek en onderwijs. Dit vraagt dus vaak een omslag van meer theoriegericht onderzoek naar het in kunnen zetten van onderzoekend vermogen ten dienste van de onderwijs- en beroepspraktijk (Andriessen et al., 2021; Munneke et al., 2018).

Er is een aanname dat docenten met meer ervaring in onderzoek beter in staat zijn om het onderwijs te innoveren, maar hiervoor is een shift van **onderzoek in de professie** naar **onderwijskundig onderzoek** nodig. Het zelf kunnen uitvoeren van onderzoek betekent bovendien ook niet per definitie dat docenten over voldoende vakdidactische kennis en vaardigheden beschikken om onderzoekend vermogen bij studenten te ontwikkelen (Munneke, 2015). In de praktijk valt een **instrumentele kijk** op onderzoek op, met een sterke

nadruk op technische onderzoeksvaardigheden (Munneke et al., 2018). Dit heersende perspectief zorgt er onder andere voor dat onderzoekend vermogen binnen het vak als docent (te) beperkt ingezet wordt en het innoveren van eigen onderwijs een uitdaging is. Daarnaast ligt richting studenten vaak de nadruk op methodische grondigheid, wat ten koste zou kunnen gaan van praktische relevantie. **Bewustwording** over verschillende rollen als docent en de noodzaak voor het inzetten van diverse vormen van onderzoekend vermogen lijkt belangrijk. Hierbij is er grote vraag naar **passende professionalisering** op dit gebied.

DOCENTPROFESSIONALISERING ROND OM ONDERZOEKEND VERMOGEN

Om onderzoekend vermogen bij docenten én studenten te vergroten, is docentprofessionalisering nodig (Darling-Hammond et al., 2017). Zo kunnen docenten zich meer bekwaamen in het passend inzetten van onderzoekend vermogen en didactische strategieën leren om onderzoekend vermogen bij studenten te stimuleren en ontwikkelen. Dit is complex en meer onderzoek is nodig naar **effectieve docentprofessionalisering** op het gebied van onderzoekend vermogen (o.a. Schildkamp et al. 2021). Lopend onderzoek vanuit het Lectoraat Onderzoekend Vermogen van Hogeschool Utrecht (HU) richt zich op het onderzoekend vermogen van onderzoekspersonals, onderwijsprofessionals, praktijkprofessionals en aankomend professionals. Dit jaar start er vanuit ditzelfde lectoraat een initiatief waarbij er met meerdere hogescholen nagedacht wordt over het thema 'onderzoek-

kend vermogen van de hbo-docent' en mogelijkheden voor toekomstig onderzoek op dit gebied vanuit consortia. Daarmee is het streven om zowel docenten in het (hoger) beroepsonderwijs te ondersteunen bij het op passende wijze inzetten van het eigen onderzoekend vermogen als onderzoekend vermogen bij studenten te stimuleren, onder andere door in te zetten op effectieve docentprofessionalisering.

CONCLUSIES EN TOEKOMSTIG ONDERZOEK

Kortom, docenten hebben een breed en uitdagend takenpakket, waarin ze met collega's allerlei rollen te vervullen hebben om studenten zich goed te laten ontwikkelen. Om professionals op te leiden met passende kennis, vaardigheden en houdingen om ook toekomstige complexe maatschappelijke vraagstukken op te lossen, hebben docenten een rijk

HOE INTEGREREN WE ONDERZOEKEND VERMOGEN IN BEROEPSAUTHENTIEKE SITUATIES?

scala aan competenties nodig.

Onderzoekend vermogen is een van die belangrijke competenties. Praktijkgericht onderzoek richt zich op de beroepspraktijk en het onderwijs, waarbij docenten onderzoekend vermogen in kunnen zetten om handelingskennis te vergroten, onder andere in het opzetten en uitvoeren van onderwijs en het begeleiden van

studenten in het ontwikkelen van onderzoekend vermogen.

Op nationaal niveau blijkt dat **docentprofessionalisering** nodig is om het onderzoekend vermogen van docenten te vergroten. Vandaar dat onder andere het Lectoraat Onderzoekend Vermogen zich richt op het onderzoekend vermogen van hbo-docenten.

Wil je hierover meer weten of meedenken, neem dan contact op met een van ons! ■

Referenties

- > Andriessen, D. (2014). *Praktisch relevant én methodisch grondig? Dimensies van onderzoek in het HBO*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- > Andriessen, D., Munneke, L., Welbie, M., & Bollinger, S. (2021). Structuurnota continuering van het Lectoraat Onderzoekend Vermogen.
- > Darling-Hammond, L., Hyler, M.E., & Gardner M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute. Verkregen via: <https://learningpolicyinstitute.org>
- > Griffioen, D., & de Jong, U. (2013). Academic Drift in Dutch Non-University Higher Education Evaluated: A Staff Perspective. *Higher Education Policy*, 26(2), 173-191.
- > Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd.
- > Munneke, L. (2015). Een vak apart: begeleiden van praktijkonderzoek door studenten. *Nieuw Meesterschap*, 53-56.
- > Munneke, L., Andriessen, D., Schilder, P., & Ommering, B. (2022). Naar een nieuwe definitie van onderzoekend vermogen in professionele contexten. ORD 2022, Hasselt.
- > Munneke, L., Schilder, P., & Andriessen, D. (2018). Onderzoekend vermogen in de opleidingen van Hogeschool Utrecht.
- > Schildkamp, K., Hopster – den Otter, D., ter Beek, M., Uerz, D., & Horvers, A. (2021). *Bouwstenen voor effectieve docentprofessionalisering in het hoger onderwijs gericht op onderwijsinnovatie met ict*. Versie 2.0. Utrecht: Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT. Verkregen via: *Bouwstenenrapport-2.0-min.pdf* (versnellingsplan.nl).
- > Van der Rijst, R.M. (2013). Docenten en hun kennis en vaardigheden bij het integreren van onderzoek in het onderwijs. In: Griffioen, D.M.E., Visser-Wijnveen, G.J., Willems, J. (red.). *Integratie van onderzoek in het onderwijs: Effectieve inbedding van onderzoek in curricula*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- > Van der Velde, M., Munneke, L., Jansen, P., & Dijkers, J. (2020). *Onderzoekend vermogen in de praktijk*. Hilversum: Concept Uitgeefgroep.

avans
hogeschool

HOGESCHOOL
UTRECHT

DR. MARIOLA GREMMEN IS SENIOR ONDERZOEKER LECTORAAT DIGITALE DIDACTIEK AVANS HOGESCHOOL, DR. BELINDA OMMERING IS SENIOR ONDERZOEKER LECTORAAT ONDERZOEKEND VERMOGEN HOGESCHOOL UTRECHT

